

SERRA D'OR

CAP ON VAS, EUROPA?

Xavier Antich, Lluís Orriols,
Josep Oliver i Francesc-Marc Álvaro

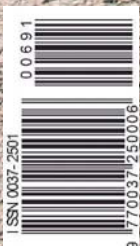
**L'APORTACIÓ DELS JOCS: CANVIAR
LA MENTALITAT, CANVIAR LA CIUTAT**
Ferran Mascarell

**LA FESTA DELS PREMIS CRÍTICA
«SERRA D'OR» 2017**
Parlaments i reportatge fotogràfic

**LA COPOTECA DEL FAD, 100 ANYS
DE BRINDIS**
Pilar Vélez

ENTREVISTA A QUIM TORRA
Xènia Bussé

JÚLIA COT, ESCRIURE PER FER RIURE
Pere Antoni Pons

691-692

La copoteka del FAD (1917-2017)

una copa per a un brindis
festiu anual

per Pilar Vélez

A finals de 1916, el president del Foment de les Arts Decoratives (FAD), Joaquim Renart, proposà que anualment s'encarregués a algun dels membres una copa per a fer el brindis anual de l'Assemblea General Ordinària; copa que després es guardaria amb l'objectiu de formar una col·lecció que reflectís l'evolució del disseny. El primer brindis tingué lloc el 1917, ara fa cent anys, amb la copa de Lluís Masriera, de plata, esmalts i safirs. El brindis d'enguany, el del centenari, s'ha fet amb la copa dissenyada per Ana Mir. (Fotos de totes les copes d'aquest article: Xavier Padrós)

Què millor per fer un brindis anual que encetar una col·lecció de copes que cent anys després constitueixen un panorama ampli i divers de les arts i el disseny a Catalunya! Quan fa un segle d'aquesta iniciativa singular ens proposem de fer-ne un repàs per presentar l'esmentada col·lecció com un indicador altament representatiu de la creativitat al nostre país.

La fundació del FAD, Foment de les Arts Decoratives, tingué lloc l'any 1903 gràcies a l'empenta d'un grup d'artífexs de les diverses arts —ebenistes, orfebres, joiers, vidriers, ceramistes...— que decidiren associar-se per tal d'impulsar-les i difondre l'obra dels seus autors, sota un paraigua comú que, a la manera dels antics gremis, defensava unes maneres de fer i d'actuar. Sens dubte, i ara no és moment d'endinsar-nos-hi, el FAD era l'hereu del Centre d'Arts Decoratives vuitcentista que als darrers anys del segle XIX tant va treballar per posar al seu lloc unes arts cada cop més presents en les exposicions de belles arts i indústries artístiques —un altre nom que rebien—, tan populars arreu d'Europa i a Barcelona en el tombant del segle.

El FAD va néixer en ple Modernisme i en foren membres alguns dels seus principals creadors, des del joier Lluís Masriera fins als il·lustradors i impressors Oliva de Vilanova o el moblista Joan Busquets. Ben aviat, però, esdevingué el termòmetre de les nostres arts. Va ser a partir de l'etapa noucentista quan el FAD, sobretot des que el 1923 en fou nomenat president el decorador Santiago Marco, jugà un rol decisiu en agafar les regnes de les arts. Com ja és prou conegut, amb Marco al capdavant, els artistes catalans van participar a través de la institució en l'Exposició d'Arts Decoratives i Industrials Modernes de París el 1925 i posteriorment, el 1929, a l'Exposició Internacional de Barcelona. Sense oblidar un gran nombre d'activitats dels nombrosos camps i interessos que abastava l'associació.

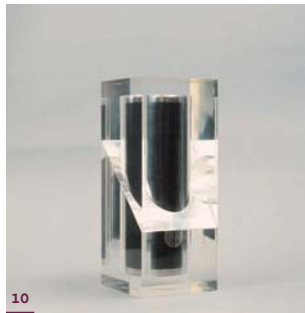
Dins d'aquesta etapa potent i engrescadora s'emmarca també la decisió de començar la col·lecció de copes amb les quals el president de l'associació inicia i convida al brindis, que coincideix amb la celebració de l'Assemblea General Ordinària dels socis, i amb el qual dona per inaugurar la celebració anual. Al principi, la copa s'encarregava a membres del FAD, sobretot a orfebres, ja que havia de correspondre a la importància del ritual, i és clar que les copes de metalls nobles semblaren les més adients. Així fou durant força anys.

Tot va començar amb l'acord pres en la reunió del Consell Executiu del 27 de desembre de 1916, sota la presidència de Joaquim Renart: «Proposa lo Sr. President que sigui lo Sr. Cardunets qui es cuidi de la organització del projectat banquet anyal, afeginthi lo Sr. Triadó que podria esser democràtic y que además del cost individual s'afegeixi un

augment mes, destinat a comprar una Copa de plata ahont s'inscriurà la data de la festa com á recordansa y després de brindar lo Sr. President, quedarà dita Copa archivada al Museu del Foment, conseguint reunir dintre un nombre d'anys una col·lecció de copas de formas distintes, á cual mes artística i de valor, segons siga la puijansa de l'Associació, quedant acceptada la ideya.» Presa la decisió, el 1917 tingué lloc el primer brindis amb la copa de Lluís Masriera, en plata, esmalts i safirs. Com en aquesta, en gairebé totes figura la data i el nom de la festa anual i, en algun cas, la població, atès que durant uns anys en lloc de celebrar-se al FAD mateix havia tingut lloc a diferents viles catalanes.

Si resseguim la copoteca, podem descobrir-hi unes etapes i uns grups de peces que responen a la realitat cultural del nostre país. Un primer bloc correspon als anys 1917-1936, atès que, amb l'esclat de la guerra, del 1937 al 1940 va quedar estroncada, com el país. Entre les primeres vint copes, es poden detectar dos camins: les vuit primeres són reflex de l'orfebreria tradicional, de gran qualitat tècnica, i plàsticament enllacen amb els corrents noucentistes, tant els barroquitzants com els neoromànics, mentre que del 1925 al 1936 ja s'hi distingeixen els nous aires de la modernitat Déco, de la qual els membres del FAD s'amararen a París en la mostra internacional del 1925. Per esmentar un nom concret, en l'execució de l'orfebre Ramon Sunyer, que fou autor de dues copes —un fet comú en els primers temps—, aquest canvi s'hi fa palès entre la del 1920, amb uns esmalts i uns cisellats d'un cert caire neoromànic, i la del 1927, ja dins de la línia depurada d'arrel Déco. Generalment totes en plata, aram i algun altre metall daurat, amb pedres precioses o semiprecioses, en algun cas hi són presents altres materials i tècniques, com ara l'esmalt al foc, la ceràmica, el vidre pintat, esmaltat o bé gravat a la mola, o la laca *urushi*, molt característics d'aquells anys. La majoria d'autors estan estretament relacionats amb l'Escola Massana, dedicada a l'ensenyament dels bells oficis i fundada el 1929 amb el suport del FAD i de l'Ajuntament de Barcelona. És el cas de l'esmaltador Miquel Soldevila, o del lacador Ramon Sarsanedas, autors de gran renom per l'alta qualitat dels seus treballs. A més dels citats, hi són presents noms destacats de l'orfebreria i la metal·listeria d'art: Lluís d'Oms, Manuel Valentí, Jaume Mercadé, Pere i Valeri Corberó, pare i fill, Manuel Capdevila, Alfons Serrahima i Lluís Albert de Puig. Mostra, doncs, del pas de les arts de tradició autòctona secular a les arts amb segell internacional, signe de modernitat.

Del 1941 al 1961 resten una sèrie de copes d'autors, tant orfebres —Amadeu Pomar— com esmaltadors —Modest Morató— o escultors —Carles Collet, Rafael Solanic o Josep M. Camps—, que restabliren un pont

1 Dues copes de l'orfebre Ramon Sunyer, la de 1920 amb esmalts i cisellats de caire neoromànic, i la de 1927 amb una línia depurada d'arrel Déco.

3 Entre 1925 i 1937 distingim en les copes nous aires de la modernitat Déco inspirada en la mostra internacional de 1925 a París. En són dos exemples la copa de 1929, de Valeri Corberó, i la de 1935, d'Alfons Serrahima.

5 L'esmaltadora Montserrat Mainar és la primera dona artista que hi participa amb la copa de 1956.

6 El 1962, l'escultor Josep M. Subirachs hi participa amb una copa d'alabastre.

7 El 1965, l'arquitecte i dissenyador Antoni de Moragas fa una copa de banús, vidre i metacrilat, una peça ben singular i allunyada del format tradicional.

8 El 1968, Ramon Sarsanedas dissenya una copa amb laca *urushi* i closca d'ou.

9 El 1970, en la cinquantesena festa, Margarida Guasch fa una copa tallada de fusta de noguera que marca un punt d'inflexió cap a nous processos creatius.

10 El 1972, la copa és del dissenyador André Ricard.

11 El 1978, el conceptual Jordi Pablo ens pica l'ullet amb un embut de llauana.

12 El 1987, Mariscal s'enfronta a la tradició amb un «garriri» dibuixat amb retolador sobre un got de plàstic.

13

14

15

16

17

18

13 El 1993, la copa és un disseny de Joan Brossa.

14 El 2003, Any del Disseny, el FAD encarrega dues copes: una al reconegut Ettore Sottsass, que la fa de vidre, i una altra a Marcel·lí Antúnez, que l'elabora amb xiclets mastegats per la seva filla.

16 El 2008, Juli Capella fa un homenatge al clip que havia presidit l'Any del Disseny.

17 El 2013, Pete Sans fa una copa de bambú.

18 El 2016, Alessandro Mendini presenta una copa de ceràmica amb fragments dels seus dissenys més representatius.

amb l'esperit noucentista i alguns dels quals, avui, malauradament, no ens són tan familiars. Però, a mesura que avancen els cinquanta, ja s'hi aprecia un cert aire de modernitat visible, sobretot en els orfebres Oriol Sunyer Gaspar, Emili Armengol Gall, Jaume Mercader Miret i novament Alfons Serrahima i Manuel Capdevila, com també el bronzista Xavier Corberó. Copes de plata, estilitzades, amb algunes pedres encastades. Paral·lelament, la ceràmica fa un salt i hi és ben present: Antoni Serra, Antoni Cumella, i el 1963, Llorens Artigas, tres grans noms de la nostra ceràmica d'autor del segle XX. Així mateix hi és present l'esmaltadora Montserrat Mainar, la primera dona artista que hi col·labora, i l'escultor Subirachs, amb una copa d'alabastre molt característica dels seus caps tornejats que giren sobre si mateixos.

Als seixanta, en la línia de modernitat apuntada, hi veiem el decorador Jordi Galí o els joiers Joaquim Carreras i de nou Mercader Miret i Ramon Sarsanedas, amb la seva laca *urushi* i closca d'ou, les peces dels quals conviuen amb una de veritablement singular: la copa d'Antoni de Moragas, arquitecte i dissenyador, del 1965. De fusta de banús, vidre i metacrilat, material usat per primer cop a la copoteca, és una peça molt allunyada del format tradicional. S'albiraven nous aires, l'expressió plàstica canviava i el disseny industrial havia trobat el seu lloc dins del FAD. El 1960 s'havia creat l'ADI-FAD, és a dir, l'Agrupació de Disseny Industrial, i al costat de les arts de l'objecte, el disseny començava a interessar i a tenir presència. El FAD, un cop més, n'era un bon indicador. Des d'aleshores la copoteca s'obrirà a tota mena de creació.

El 1970, en la cinquantena festa, una segona dona, Margarida Guasch, és l'autora d'una copa tallada de fusta de noguera, una refinada peça torsionada. Aquesta data marca un punt d'inflexió decisiu, i des d'aleshores les copes, també les d'orfebre, parlen de nous processos creatius. Als anys setanta i vuitanta, al costat de professionals del disseny com ara André Ricard o Miguel Milá, M. Antònia Pelauzy feia una copa de cartró pedra; Aurèlia Muñoz, una d'art tèxtil, i Andreu Vilasís, una d'esmalt al foc, mentre el conceptual Jordi Pablo ens feia l'ullet amb un embut de llauna, Jordi Casablanca amb un moble dins d'una florera vuitcentista i Albert Isern amb una copa a manera de *packaging* de paper imprès. Mentrestant, l'orfebreria, en mans de Joaquim Capdevila, Aureli Bisbe, Raimon Oller i Ramon Oriol, havia iniciat una nova via i la ceràmica era present amb les peces de Francesc Ferrando, Elisenda Sala i Maria Bofill.

El 1987, Mariscal, setanta anys després del primer brindis, era el primer que gosava enfrontar-se a la tradició amb un *garriri* dibuixat amb retolador sobre un petit vas de plàstic efímer. A partir d'aquí tot és possible i tot

conviu: dissenyadors com ara els del Grup Transatlàntic, amb la seva copa de gel en el moment del brindis; l'arquitecte Òscar Tusquets o el més que consagrat Rafael Marquina, amb la copa múltiple antidegoteig, conviuen amb artistes com Joan Brossa, Carlos Pazos o un seguit d'escultors com ara Xavier Corberó, Jaume Plensa, Sergi Aguilar, Emili Armengol, Susana Solano o Andreu Alfaro i els joiers Ramon Puig Cuyàs i Enric Mayoral.

L'any 2002, per primer cop, el FAD s'obre al món i convida l'artista marroquí Mohamed Fariji, i el 2003, l'Any del Disseny, excepcionalment, encarrega dues copes: el reconegut Ettore Sottsass la fa de vidre i Marcel·lí Antúnez la construeix amb xiclets mastegats per la seva filla. Des d'aleshores, en seran autors Antoni Tàpies, Elsa Peretti conjuntament amb Eloi Abad, Antoni Miralda amb una copa que recicla una llauna de coca-cola, Juli Capella que el 2008 hi fa un homenatge al clip que havia presidit l'Any del Disseny, Martín Azúa, Martí Guixé o Pete Sans i Fernando i Umberto Campana, que treballen amb materials no usats fins aleshores, com són, respectivament, el bambú o el teixit en forma de petites nines de drap. El retorn de la joieria i la ceràmica està en mans de Teresa Guardiola i Helena Rohner, mentre que Elias Torres recorre a una ampolla d'aigua de plàstic que guarda un secret. La darrera, encara mentre escrivim aquestes ratlles, és obra novament d'un convidat internacional de renom, Alessandro Mendini: la «Patch-Cup», amb tot de fragments dels seus dissenys més representatius, feta de ceràmica.

La Copoteca del FAD és, doncs, una síntesi molt representativa de les arts i el disseny del nostre país. La copoteca ens parla, és una col·lecció viva, que cada any creix, i és un testimoni simbòlic de l'existència de l'entitat. A més, és l'únic testimoni que ens resta del que havia d'haver estat el museu del FAD, que la guerra estroncà.

Actualment es conserva a la planta -1 de l'edifici Disseny Hub Barcelona, seu actual del FAD, del BCD (Barcelona Centre de Disseny) i del Museu del Disseny, el qual custodia en el seu Centre de Documentació els arxius del FAD, ADIFAD i ADGFAD. Així mateix, el Museu conserva en les seves col·leccions, i ho mostra a les seves sales, un gran nombre d'obres de molts d'aquests artistes i dissenyadors que des de fa cent anys han conformat aquest vast món de les arts de l'objecte i el disseny, del qual és un dels centres patrimonials de referència.

A punt de celebrar la festa anual del 2017, just quan fa cent anys que començà aquesta iniciativa, només ens resta felicitar el FAD amb un simbòlic brindis, i felicitar-nos de poder gaudir d'aquesta centenària col·lecció, donació generosa, llevat d'algunes excepcions molt llunyanes, dels seus autors. Amics del FAD, per molts anys!